

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

Ὅτι δὲ καὶ περὶ αὐτοῦ ἂν ἐπιτίθενται ἄλλοι
βουλομένοι ἢ περὶ ποιήσεως καὶ ἄλλοι καὶ
τῶν αὐτῶν ἀνέμων. (Πλάτ. Πράξ.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1884

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Ζ'.	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ.	ΤΕΥΧ. Α' ΚΑΙ Β'.
----------	----------------------------	------------------

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΠΕΡΙ ΛΟΚΡΩΝ ΤΩΝ ΟΠΟΥΝΤΙΩΝ.

Ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῷ Διδασκ. Συλλόγῳ τῇ 28 Νοεμβρίου 1883

ΥΠΟ Ν. Α. ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΥ.

(Ὡς ἐξ ἄρ. εἰς τὰ τευχ. Θ' καὶ Γ'. Τόμ. 4.)

Ἡ τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν ἱστορία, καθάπερ πάσης ἐλληνικῆς χώρας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἔχει ἐν ἀρχῇ τὸ μυθώδες αὐτῆς μέρος. Διότι ὑπάρχουσιν ἔθνη, τῶν ὁποίων τὴν ἀργέγονον κατάστασιν δὲν δυνάμεθα ἐξ αὐτῶν τούτων νὰ μάθωμεν, ἀλλ' ἐκ τῆς φιλολογίας ἐτέρου πεπολιτισμένου λαοῦ, ἐπιμιγέντος αὐτοῖς εἴτε φιλικῶς εἴτε ἐχθρικῶς.

ΤΟΜ. Ζ'.

Ε.Υ.Δ. τῆς Ε.Υ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Τοιαυτά εἰσι τὸ Γερμανικόν, τὸ Γαλλικόν, τὸ Ἀγγλικόν ἔθνος κλπ. ὧν τὴν πρώτην τῶν κατοίκων κατάστασιν μανθάνομεν παρά συγγραφέων Ῥωμαίων. Ὑπάρχουσι δὲ ἕτερα, ὧν τὴν ἱστορίαν οὐδαμῶθεν ἀλλοθεν ἢ ἐξ αὐτῶν καὶ μόνων ἔστιν ἀρύσασθαι. Ἡ δὲ ἱστορία τῶν τοιούτων ἐθνῶν μυθώδης ἐν ἀρχῇ ἐστὶν καὶ μόνον σὺν τῷ χρόνῳ ἀποβαίνει ἀληθής, κατὰ τὴν ἀκριβῆ τῆς λέξεως ἐννοίαν, ὅταν σύγχρονος γένηται τοῖς ἱστορουμένοις γεγονόσιν. Τοιαυτὴ τοίνυν ἐστὶν ἡ τῶν Λοκρῶν ἱστορία. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ μυθῶδες μέρος πάσης ἱστορίας δὲν εἶναι παντάπασιν ἐστερημένον ἀληθείας, διὰ τοῦτο οὐδὲ ταύτης οὐδαμῶς δυνάμεθα νὰ παρελθῶμεν αὐτὸ ἐν σιγῇ. Ὡς δὲ ὑπὸ τοῦ ἀμυδροῦ τῶν παραδόσεων φωτὸς ὁδηγούμενοι εἰσέδουμεν εἰς τὸ σκότος τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτῆς χρόνων, ἐξετάσαντες τὰ περὶ τῆς εἰς μοίρας δικιρέσεως τῶν Λοκρῶν, τὰ περὶ γένους καὶ ἐπωνυμίας αὐτῶν, οὕτω καὶ νῦν ποιοῦντες τὰ πολεμικὰ αὐτῶν ἔργα ἐπισκοποῦμεν καὶ τὰ τῶν ἡρώων αὐτῶν κλέα, ἃ ὁ ἀθάνατος ποιητὴς ἔψαλλεν, ἀναμέλπομεν, ἕως οὗ εἰς τὸ λαμπρὸν τῆς καθαρᾶς ἱστορίας φῶς εἰσελθόντες, τὴν ἀχλὺν τῶν μύθων χαίρειν ἐάσωμεν. Οὕτω δὲ βαίνοντες ἐξετάσομεν ἐφεξῆς καὶ τὰ τῆς τῶν Λοκρῶν πολιτείας, τοὺς νόμους αὐτῶν καὶ τὰ ἔθιμα· οὐ γὰρ εὐρήται πολλάκις τοσοῦτον ἐν τοῖς γεγονόσιν ἢ ἀλήθεια, ὅταν ἐν τούτοις.

Χρόνοι μυθικοί.

Τῆς ἐνδόξου τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν καταγωγῆς λαμπρῶς καταδειχθείσης διὰ τῆς στενοτάτης αὐτῶν συγγενείας πρὸς τὸν Δευκαλίωνα καὶ τὴν Πύρραν, πρὸς τὸν Ἕλληνα, τὸν Λοκρὸν καὶ τὸν Ὀποῦντα, ὀνόματα ἐνδοξότατα καὶ ἐπισημότατα οὐ μόνον ἐν τῇ τῶν Λοκρῶν ἱστορίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης, φέρ' ἰδῶμεν καὶ τὰ ἀρήια αὐτῶν ἔργα. Τὸ ψευδῶς τῷ Ἡσιόδῳ ἀποδιδόμενον ποίημα, ἀσπίς Ἡρακλέους, παρίστησιν ἡμῖν τοὺς Ὀπουντίους Λοκροὺς ἀρηϊρίλους, ὑπὸ τὸν Ἀμφιτρύωνα στρατευομένους καὶ πρὸς τοὺς Τρῳίους καὶ Τηλεβόας μαχομένους, ἐν στίχ. 23:

Τῷ δ' ἄμα τιμένοι πολέμοιο τε φιλόπιδός τε,
 Ησώται πλοῦσιπποι, ὑπὲρ σακέων πνεύοντες,
 Λοκροὶ τ' ἀγγέμαχοι καὶ Φωκίαις μεγάλθυμοι,
 ἔσταντ'.

Ὁ δ' Ἀπολλόδωρος, μνημονεύει αὐτῶν μεθ' Ἡρακλέους στρατευομένων ἐπὶ τὸν βασιλέα τῆς Οἰχαλίας Εὐρυτον, ὃν σὺν τοῖς παῖσι φονεύουσι καὶ τὴν πόλιν αἰροῦσιν, 2, 77: Ἀφικόμενος δὲ (Ἡρακλῆς) εἰς Τραχίνα στρατεῖαν ἐπ' Οἰχαλίαν συνήθροισεν, Εὐρυτον τιμωρήσασθαι θέλων· συμμαχοῦντων δ' αὐτῷ Ἀρκάδων καὶ Μηλιέων τῶν ἐκ Τραχίνος καὶ Λοκρῶν τῶν Ἐπικνημιδίων, κτείνας Εὐρυτον αἰρεῖ τὴν πόλιν.» Ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατειῶν τούτων κατάδηλον γίγνεται πρῶτον μὲν ὁ μετὰ τοῦ Ἡρακλέους γένους στενότατος σύνδεσμος τῶν Λοκρῶν τῶν Ὀπουντίων ἢ Ἐπικνημιδίων, οἱ καὶ ὡς ἥρωα ἐτίμων αὐτὸν, ὃ ὁ φίλος Μενοίτιος καὶ ἱερά τὰ νόμιμα ἱδρυσεν κατὰ Διοδ. 4, 39, 1: Μετὰ δὲ τούτους Μενοίτιος ὁ Ἄκτορος υἱός, φίλος ὢν Ἡρακλεῖ, κάπρον καὶ ταῦρον καὶ κρυὸν θύσας ὡς ἥρωι, κατέδειξε κατ' ἐνιαυτὸν ἐν Ὀπούντι θύειν καὶ τιμᾶν ὡς ἥρωα τὸν Ἡρακλέα»· δεύτερον δὲ τὸ φιλοπόλεμον αὐτῶν, ὅπερ δι' ἔλων τῶν περιόδων τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας ἀκμαῖον καὶ ζωηρὸν ἐνέμεινε αὐτοῖς, ἕως οὗ κοινῇ τῆς Ἑλλάδος μοῖρα ἐπέηλθεν ὁ σιδηροῦς τῆς Ῥώμης ζυγὸς καὶ ἡ τῶν Λοκρῶν τῶν Ὀπουντίων ἱστορία συνεχωνεύθη τῇ καθόλου ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἧς τὴν τύχην συνεμερίσθη καθ' ὅλας τὰς μετὰ ταῦτα δυστυχεῖς τῇ Ἑλλάδι περιόδους μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῶν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς τουρκομάχου Ἑλλάδος ἀγώνων, ὅτε νέους Αἰάντας καὶ Πατρόκλους, πατέρα καὶ υἱὸν, τὸν Ἀνδροστῆζον καὶ τὸν Ὀδυσσεῖα προμάχους ἥρωας τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ παλιγγενεσίας ἡ Λοκρὶς, ἡ μικρὰ ἐκείνη καὶ στενὴ ταινία γῆς, ἡ παρὰ τὸν Ὀπούντιον κόλπον ἐκτεινομένη, ἀνέδειξεν.

Μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὸν πανελλήνιον ἐκεῖνον στόλον, ὃν κατὰ Θουκυδίδην⁽¹⁾ ὁ Ἀγαμέμνων τῶν τότε δυνάμει προὔχων καὶ οὐ τοσαύ-

(1) Θουκυδ. 1, 90.

τον τοῖς Ἴνδάρειω ὄρκοις κατειλημμένους τοὺς Ἑλένης μνηστῆρας ἄγων ἤγειρε κατὰ τῆς Τροίας. Μνηστῆρες δὲ τῆς Ἑλένης ἦσαν οἱ Ἐπιφανέστεροι τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων καὶ οἱ ἐνδοξότεροι ἥρωες. Ἐν τούτοις κατελέγοντο καὶ οἱ τῆς Ὀπούντος Λίας ὁ τοῦ Οἰλέως καὶ Πάτροκλος ὁ Μενoitίου⁽¹⁾, οἱ καὶ Ἴλιον ἤλθον τίσασθαι καθ' Ὀμηρον Ἑλένης ἐρυήματά τε στοναχάς τε καὶ κατὰ πρηγὲς βαλέειν Πριάμοιο μέλαθρον αἰθαλόεν, πρῆσαι δὲ πυρὸς δῆλοιο θύρετρα. Ἐκ τῆς στρατείας ταύτης, ἦν κατὰ Θουκυδίδην⁽²⁾ θαλάσση ἤδη πλείω χρώμενοι οἱ Ἕλληνες ξυνεξήλθον, καταφάινεται ἡ δύναμις ἐκάστης τῶν ἀρχαιοτάτων ἐλληνικῶν πολιτειῶν. Ἐν τῶν νεῶν καταλόγῳ Ἰλ. Β. μνημονεύεται τὸ πλῆθος τῶν νεῶν, ἃς ἐκάστη αὐτῶν ἐχορήγησεν εἰς τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἐθνικὸν ἀγῶνα. Ἐκεῖθεν μανθάνομεν, ὅτι τῶν Ὀπουντίων ἢ Ἐπικνημιδίων Λοκρῶν⁽³⁾ ἡγεμόνευεν Οἰλῆος ταχὺς Λίας.

Οἱ Κύνων τ' ἐνέμοντο, Ὀπόεντα, Καλλίαρόν τε,
 Βῆσσαν τε, Σκάρφην τε, καὶ Αὐγείας ἐρατεινάς,
 Τάρφην τε Θρόνιον τε Βοαγρίου ἀμφὶ βέεθρα·
 Τῷ δ' ἄμα τεσσαράκοντα μέλαινοι νῆες ἔποντο
 Λοκρῶν, οἱ ναίουσι πέρην ἱερῆς Εὐβοίης.

Ἐκεῖθεν τὰς πόλεις, ὅσας γε Ὅμηρος οἶδεν, ἐκεῖθεν τὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, ἃς ἡ μικρὰ Λοκρὶς ἔπεμψεν. Εἰκάζειν δὲ χρῆ, ἵνα κατὰ Θουκυδίδην εἶπω, καὶ ταύτῃ τῇ στρατείᾳ οἶα ἦν τὰ πρὸ αὐτῆς. Χώρα δέκα περίπου μιλίων μήκους καὶ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος πλάτους, πέμπουσα στόλον ἐκ τεσσαράκοντα νεῶν, φερουσῶν τεσσαρὰς περίπου χιλιάδας πολεμιστῶν κατὰ μέσον ὄρον, ὡς λέγει ὁ Θουκυδ. 1. 10 4: πεποίηκε γὰρ χιλίων καὶ διακοσίων νεῶν τὰς

(1) Ἀπολλοδ. 3. 8, 2.

(2) Θουκυδ. 1. 3, 5.

(3) Ὁ σχολιαστὴς τῆς Ἰλιάδος λέγει: Λοκρῶν νῦν μέμνηται τῶν Ἐπικνημιδίων . . . Στράβων δὲ καὶ ταῦτά φησιν περὶ Λοκρῶν. Ἐσπερίων Λοκρῶν Ὅμηρος οὐ μέμνηται.

μὲν Βοιωτῶν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν, τὰς δὲ Φιλοκτῆτου πεντήκοντα, δηλῶν ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὰς μεγίστας καὶ ἐλαχίστας,» ἀριδῆλως φαίνεσθαι ἐν εὐδαιμονίᾳ διατελοῦσα διαρκεῖ· διότι ἀναλόγως τῆς τοπικῆς αὐτῆς ἐκτάσεως πρὸς τὰς μεγίστας τῶν τότε πολιτειῶν παραβάλλομένη, ὑπερτέρα φαίνεται κατὰ τὰς δυνάμεις, ἅς ἐν τῷ ἀγῶνι ἐκείνῳ παρέσχεν. Ἡ δὲ τοιαύτη εὐδαιμονία ἀποδεικνύει ἡσυχον καὶ εἰρηνικὸν βίον, ἐξ οὗ δῆλον, ὅτι οἱ Ὀπούντιοι Λοκροὶ λίαν πρωίμως τὸ ἀπὸ ληστείας ζῆν ἐγκαταλιπόντες ἐπὶ τὰ ἔργα ἀνθρώπων ἡμέρων καὶ πεπολιτισμένων ἐτρέπησαν, ὡς δῆλον καὶ ἐκ τοῦ Θουκυδίδου 1. 5, 3: Καὶ μέχρι τοῦδε πολλὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ παλαιῷ τρόπῳ νέμεται περὶ τε Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνανᾶς καὶ τὴν ταύτη ἡπειρον» ἐνθα καίτοι μνημονεύσας τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν Ὀζολῶν, οὐδαμῶς ἐμνημόνευσε τούτων, ὅπερ πάντως θὰ ἐποίει, εἴπερ καὶ οὗτοι ὡσπερ κάκεῖνοι τὸν βίον σιδηροφοροῦντες ἀπὸ ληστείας ἐποιούντο.

Παρὰ τὸν Αἴαντα ἔπλει εἰς Ἴλιον ὁ ἑτεροθαλῆς αὐτοῦ ἀδελφὸς Μέδων⁽¹⁾, ὃς μετὰ τὸ δεινὸν καὶ ἀνιάτον τοῦ Φιλοκτῆτου ὑπὸ ὀλοόφρονος ὕδρου ἔλκος καὶ τὴν ἐγκατάλειψεν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐν τῇ νήσῳ Λήμνῳ, διεδέξατο τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν, οὗς καὶ εἰς Τροίαν ὠδήγησεν⁽²⁾. Μετὰ τούτους ἕτερος ἦρως λοκρὸς, ὁ Πάτροκλος ὁ Μενoitίου, ὁ ἐπιστήθιος καὶ ἀχώριστος τοῦ Ἀχιλλέως φίλος, ἦλθεν εἰς Ἴλιον. Οὗτος, ὡσπερ προείρηται, πρὸς τὸν Πηλέα φυγῶν, τῷ Ἀχιλεῖ συνῆν καὶ ὑπὸ χεῖρωνος ἐπαιδεύθη. Μέλλων δ' ὁ Ἀχιλλεὺς νὰ στρατεύσῃ ἐπ' Ἴλιον, ἰκετεύει τὸν Μενoitιον νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ υἱῷ νὰ συνεχεστρατεύσῃ αὐτῷ ὑποσχόμενος εἰς Ὀποῦντα ἀπάξειν τὸν περικλυτὸν υἱόν, Ἴλιον ἐκπέρσαντα, λαχόντα τε ληίδος αἴσαν.⁽³⁾ Ἄλλ' οὔτε ὁ Πάτροκλος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρικὴν ἐστίαν, οὔτε ὁ Αἴας εἰς τὴν ἡγεμονικὸν του οἶκον, οὔτε ὁ Μέδων· διότι οὗτος μὲν φονεύεται ὑπὸ τοῦ Αἰνείου,⁽⁴⁾ ὁ δὲ Αἴας, ὡσπερ προ-

(1) Ἰλ. Ο. 333—44. (2) Ἰλ. Β. 721—727.

(3) Ἰλ. Σ. 325.

(4) Ἰλ. Ο. 332.

εἰρηται, ἐν Γύρῃσι πέτρῃσι μεγάλῃσι¹ ὑπὸ Ποσειδῶνος ἐπελάσθη· ὁ δὲ Πάτροκλος, ὁ ἀριστος τῶν Ἀχαιῶν ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος. Ὅποιον ὁμοίως ἔλαβον μέρος ἐν τῷ ἀγῶνι καὶ ὁποῖον διεδραμάτισαν πρόσωπον ὅτε Αἴας καὶ ὁ Πάτροκλος μαρτυρεῖ ὁ Ὅμηρος. Ἐν τῷ Ν καὶ Ξ καὶ Ρ τῆς Ἰλιάδος ὁ Αἴας ὁ τοῦ Ὀϊλέως παρίσταται συναγωνιζόμενος τῷ Αἴαντι τοῦ Τελαμώνος καὶ προμαχῶν ἥρωας. Οὕτως ὁ Ποσειδῶν, νικωμένους ἐλεῶν τοὺς Ἕλληνας, ὁμοιοῦται Κάλχαντι καὶ ἀμφοτέρους τοὺς Αἴαντας παρορμαῖ εἰς μάχην· ὁ δὲ τοῦ Ὀϊλέως ταχὺς Αἴας πρόσθεν γνοὺς τὸν θεὸν παροτρύνει τὸν Τελαμώνιον υἱὸν, νὰ σπεύσῃσι ἀμρότεροι πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι κατὰ τοῦ Ἑκτορος, ὅτε ἀκούει παρ' αὐτοῦ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο, ὅτι καὶ μόνος ἐπιθυμεῖ νὰ μάχηται πρὸς τὸν Πριαμίδην Ἑκτορα. Ἐν τῷ Ξ ὁ λοκρὸς Αἴας ἀριστεύει μεταξὺ ὄλων τῶν Ἀργείων εἰγ. 440—50.

Ἀργεῖοι δ' ὡς οὖν ἶδον Ἑκτορα νόσφι κίοντα
 μᾶλλον ἐπὶ Τρώεσσι θόρον, μνήσαντο δὲ χάριτος.
 Ἐνθα πολὺ πρῶτιστος Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας
 Σάτνιον οὔτασε, δουρὶ μετ' ἄλμενος Ὀξυόεντι,
 Ἥνοπίδην

Ἐν τῷ Π. 555 ὁ Πάτροκλος ἀναλαβὼν τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Σαρπηδόνα τοῦ Διὸς φονεύσας ἀμφοτέρους τοὺς Αἴαντας⁴ πρῶτους ἐπαμύνειν ἐπικαλεῖται, δεινῆς συναφθείσης μάχης περὶ τὸν νεκρὸν μεταξὺ Τρώων καὶ Ἀχαιῶν, καθ' ἣν καὶ ἀναιρεῖται ὑφ' Ἑκτορος.⁽⁵⁾ Ἀλλὰ τότε κρατερὰ συνάπτεται μάχη περὶ τοῦ σώματος τοῦ Πατρόκλου. Ὁ Ἑκτωρ ἐνδύεται τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ ἀνθίσταται τοῖς Ἕλλησιν· οἱ δὲ Αἴαντες προμαχοῦσι καὶ ἀπείργουσι τοὺς πολεμίους ὥσπερ Ὅμηρος ἐν τῷ Σ. τῆς Ἰλιάδος εἰρηκεν. Ἐκ πάντων τῶν προειρημένων συνάγεται,

(1) Ὀδ. Δ. 500. (2) Ἰλ. Ν. 45. (3) Ἰλ. Ν. 66—80.

(4) Ἰλ. Π. 555. (5) Ἀύτ. 822.

ὅτι ὁ Αἴας ὁ Λοκρὸς καίτοι μείων οὔτε τόσος γε ὅσος Τελαμώνιος Αἴας, ὁ πρὸς διακριτὴν μέγας καλούμενος, ἀλλὰ πολὺ μείων καὶ ὀλίγος⁽¹⁾ κατὰ τὸ σῶμα, ἐν τοῖς ἔργοις ὁμῶς οὔτε ὀλίγος οὔτε σμικρὸς δεικνύται, ἀλλὰ μάλιστα μέγας· διότι καὶ προμαχῶν τῶν Ἀχαιῶν φαίνεται καὶ ἀριστεύων, λαμπρὰν παρὰ πᾶσι κεκτημένος ὑπόληψιν ὡς εἰς τῶν ἡρώων, ἐφ' οἷς ἐσεμνύοντο οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς οὗς τὰς ἐλπίδας ἐστήριζον, ὡς δῆλον ἐκ τῆς προσφωνήσεως τοῦ Πατρόκλου πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς Αἰάντας ἐν Ἰλ. Π. 456.

Αἰάντε, νῦν σφῶϊν ἀμύνεσθαι φίλον ἔστω,
οἰοί περ πάρος ἦτε μετ' ἀνδράσιν ἢ καὶ ἀρείουσ.

Καὶ τοιαῦτα μὲν περὶ τοῦ Αἰάντος. Περὶ δὲ τοῦ Πατρόκλου προεῖρηται ὅτι φίλος τοῦ Ἀχιλλέως γενόμενος καὶ τὴν φιλίαν ἄρρηκτον διαφυλάξας, συνεστράτευσεν αὐτῷ ἐπ' Ἴλιον. Ἐνταῦθα συγκινητικωτάτη εἶναι ἡ θέσις αὐτοῦ, βλέποντος ἔνθεν μὲν τοὺς Ἕλληνας διωκομένους μέχρι τῶν νεῶν καὶ ἀνηλεῶς φονευομένους ὑπὸ τῶν Τρώων, παρὰ τὴν ἡρωϊκὴν δὲ τοῦ Αἰάντος ἄμυναν, φονεύοντος πάντας τοὺς σὺν πυρὶ κηλείῳ κοίλῃς ἐπὶ νηυσὶ φερομένους Τρώας, τὰ πλοῖα κινδυνεύοντα νὰ καταστραφῶσι μαλερωῦ πυρὶ, ἔνθεν δὲ τὸ σκληρὸν καὶ ἄκαμπτον τοῦ Ἀχιλλέως, προτιμώντος ὡς λέγει ὁ ἴδιος ἐν Ἰλ. Σ. 104—110, νὰ μένη παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, τοῖος ἐὼν οὔτις Ἀχαιῶν χαλκοχιτόνων, ἕνεκα τοῦ χόλου, ὅστ' ἐφέηκε πολύφρονά περ χαλεπῆναι· ὅστε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο ἀνδρῶν ἐν στήθεσιν ἀέξεται, ἤυτε καπνός. Δύο τότε τὰ ὑψιστα αἰσθήματα συγκρούονται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τὸ τῆς φιλίας τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, ἀμφοτέρα εἰς τὸν ὑπατον βαθμὸν ἀνεπτυγμένα· ἀλλὰ τὸ ἄγος τῶν Ἀχαιῶν τὸν συγκινεῖ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε παρίσταται τῷ Ἀχιλλεῖ δάκρυα θερμὰ χέων καὶ ἰκετεύει αὐτὸν σώζειν τοὺς Ἀχαιοὺς. Καὶ

(1) Ἀπόθετ. Β. 528—30. (2) Ἀπόθετ. Ο. 742.

πρῶτον μὲν αἰτεῖ συγγνώμην διὰ τὸ θαφιλές δάκρυον λέγων Ἴλ. Π. 21—23.

ὦ Ἀχιλλεῦ, Πηλεΐος υἱέ, μέγα φέρτατ' Ἀχαιῶν,
 μετ' ἐνέμεσα τοῖον γὰρ ἄχος βεβήηκεν Ἀχαιοῦς.
 Οἱ μὲν γὰρ δὴ πάντες, ὅσοι πάρος ἦσαν ἄριστοι,
 ἐν νηυσὶν κίετ' ἀβλημένοι οὐτάμενοι τε.

Ἄλλὰ κατὰ τὴν διήγησιν τῶν συμφορῶν τῶν φιλτάτων Ἀχαιῶν τραχύνεται καὶ θυμὸν ἀναλαβῶν, ἀντονειδίξει τῷ Ἀχιλλεῖ τὸν χόλον, ὄνειδίσαντι αὐτῷ δακρύοντι ἤυτε κούρη νηπίη,⁽²⁾ οὐκέτι δάκρυα χέων, ἀλλὰ βαρυστενάχων, διὰ τῶν ἐξῆς Ἴλ. Π. 29: Σὺ δ' ἀμήχανος ἔπλευ Ἀχιλλεῦ! καὶ ἐπάγει μετ' εὐδιαθέτου εὐχῆς — μὴ ἐμὲ γοῦν οὗτός γε λάβοι χόλος, ὃν σὺ φυλάσσεις. Καίτοι δὲ ὑπερηפוὶ τὸν Ἀχιλλεῦ τὴν πᾶσαν σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων αὐτῷ ἀνατιθέμενος καὶ κηρύττων ὅτι οὐδὲν ὠφέλησαν τοὺς Ἀχαιοὺς οἱ ἄλλοι ἀριστῆες, ἀλλὰ τετρωμένοι κεῖνται, δὲν λείπει ὁμως ἐλέγγων τὴν σκληροκαρδίαν αὐτοῦ λέγων ἐν Ἴλ. Π, 33:

Νηλεΐς! οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς,
 οὐδὲ θεΐτις μήτηρ γλαυκὴ δέ σι τίκτε θάλασσα.
 πέτραι τ' ἠλίβατοι· ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

Τέλος δὲ κεντήσας καὶ ἐρεθίσας τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ, ζητεῖ τὰ ὄπλα αὐτοῦ καὶ τοὺς Μυρμιδόνας, ἵνα πολεμῶν αὐτὸς σώσῃ τοὺς Δαναοὺς. Προεῖρηται δὲ, ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπέτρεψεν αὐτῷ ἀναλαβεῖν τὴν πανοπλίαν καὶ τοὺς Μυρμιδόνας καὶ ἐξάγειν ἐπὶ τὸν πόλεμον, ἐν ᾧ τρεῖς μὲν ἠνάγκασε τοὺς Τρῶας διὰ τρομερᾶς σφαγῆς νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὰ τείχη· ἀλλ' ὅτε δὴ τὸ τέταρτον ἐπέσσυτο δαίμονι Ἴσος, τότε ὁ φοῖβος Ἀπόλλων ἔστη ἐπὶ πύργου εὐδμήτου τούτῳ μὲν ὀλοὰ φρονέων, Τρῶεσσι δ' ἀρήγων. Καὶ ἐνῶ τοῦτον μὲν δεινὰ ὀμοκλήσας, προσέταξε νὰ ἀποσυρθῇ, εἰπὼν, ὅτι

(1) Ἴλ. Π. 7. (2) Ἴλ. Π. 700.

δὲν πέπρωται να κυριευθῆ ἡ πόλις τῶν Τρώων οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀχιλλέως, πάλιν αὐτοῦ ἀμείνωνος, παροτρύνει τὸναντίον τὸν Ἔκτορα εἰς μάχην. Ἀλλὰ καὶ πάλιν τρίς ὁ Πάτροκλος, θεῶ ἀτάλαντος Ἄρηι, ὤρμησε κατὰ τῶν Τρώων, τρίς δ' ἐννέα φῶτας ἔπεφεν. Ἀλλ' ἔτε δὴ πάλιν τὸ τέταρτον ἐπήλθε δαίμονι Ἴσος, ἐράνη ἡ τοῦ βίου τελευτή! διότι ὁ Ἀπόλλων ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν μάχην, πλήττει αὐτὸν τῇ χειρὶ κατὰ μετάφρενον καὶ τοὺς εὐρέας ὤμους. Στροφοδινοῦνται τότε οἱ ὀφθαλμοὶ του, μένει ἐνεὸς, ἀφοπλίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ οὕτω πρόχειρος εἰς φόνον τῷ βουλομένῳ ἔστηκεν. Καὶ πληγόνεται μὲν ὑπὸ τοῦ Εὐφόρβου, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχων, ἀρπάζει ἐκ τῶν ἐταίρων δόρυ καὶ τρέπει αὐτὸν εἰς φυγὴν. Ἀλλ' ἔτε πλέον θεοῦ πληγῆ καὶ δουρὶ δαμασθεὶς, ἀπεσύρετο εἰς τοὺς ἐταίρους, ὁ Ἔκτωρ ἰδὼν αὐτὸν ἐξεί χαλκῷ βεβλημένον, οὕτασε δουρὶ νείατον ἐς κενεῶνα· διὰ πρὸ δὲ χαλκὸν ἔλασσε, δούπησε δὲ πεσῶν, μέγα δ' ἤκαχε λαῶν Ἀχαιῶν.⁽¹⁾

Ἡλίχον δ' ἐγένετο τὸ ἐκ τοῦ θανάτου αὐτοῦ πένθος τοῖς Ἀχαιοῖς, δῆλον ἐκ τῆς τοῦ Μενελάου ὁμιλίας πρὸς τὸν Ἀντίλοχον, ᾧ ἐντέλλεται, νὰ φέρῃ τὴν λυγρὰν ἀγγελίαν τῷ Ἀχιλλεῖ Ἰλ. Ρ. 685—93:

Εἰ δ' ἄγε δεῦρο, Διοτρεφές, ὄφρα πύθῃαι
 λυγρῆς ἀγγελίης, ἢ μὴν ὠφέλλε γενέσθαι.
 Ἦδη μὲν σὲ καὶ αὐτὸν οἶομαι εἰσορῶντα
 γινώσκειν, ὅτι πῆμα θεὸς Δαναοῖσι κυλίνδει.
 νίκη δὲ Τρώων· πέφαται δ' ὄριστος Ἀχαιῶν
 Πάτροκλος, μεγάλη δὲ ποθὴ Δαναοῖσι τέτηκται.

Ἐνταῦθα βλέπομεν ἅμα, ὅτι καὶ ὁ ἄριστος τῶν Ἀχαιῶν καλεῖται. Καὶ ἀληθῶς, ἀφοῦ μόνος τοσοῦτο ἠγαπήθη ὑπὸ Ἀχιλλέως, αὐτὸς τὸ πᾶν εἰς σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων ἐπραγματεύσατο, αὐτὸς φιλοπόνως τοῦ Νέστορος ἀνέσχετο, τὸν Εὐρύπυλον πληρωθέντα φιλοστόργως ἰάσατο, αὐτὸς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐδάκρυσε, τὸν Ἀχιλλεῖα σκληρῶς

(1) Ἰλ. Η 819—99

διακείμενον ἔπειτε καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν ἔθετο, πῶς νὰ μὴν ἦναι ἄξιος τῆς λαμπρᾶς ταύτης ἐπωνυμίας; Καὶ εἰ μὲν λυγρὰ ἦν ἡ ἀγγελία πᾶσι τοῖς Ἀχαιοῖς, οἷα ἄρα γε ἦν τῷ Ἀχιλλεῖ; ὅς ἐπιγνοῦς τὸν θάνατον τοῦ αὐτοῦ ἐταίρου, ἠύχετο νὰ ἀπέθνησκεν ἀμέσως, μὴ ἐπαμύνας αὐτῷ κτεινομένῳ· «ἀμφοτέρησι δὲ χερσὶν ἔλων κόνιν αἰθολόεσσαν, χεύατο κακὴν κεφαλῆς, χαρίεν δ' ἤσχυνε πρόσωπον· νεκταρίῳ χιτῶνι μέλαιν' ἀμφίζανε τέφρῃ, αὐτὸς δ' ἐν κόνιησι μέγας μεγαλωστί τανυσθεὶς κείτο, φίλησι δὲ χερσὶ κόμην ἤσχυνε δαΐζων» Ἰλ. Σ, 22—27. Οἱ Ἀχαιοὶ ἀγωνίζονται νὰ λάβωσι τὸ σῶμα τοῦ Πατρόκλου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἀνδροφόνου Ἔκτορος διώκονται καὶ φεύγοντες νῆας τε καὶ Ἑλλήσποντον ἴκοντο· οὐδὲ θὰ ἐλάμβανον τὸν νεκρὸν, εἰ μὴ ἐπεφαίνετο ὁ Ἀχιλλεὺς, ὅτε οἱ Ἀχαιοὶ ἀσπασίως Πάτροκλον ἐκ βελῶν ἐρύσαντες κάτθεσαν ἐν λεχέεσσι. Ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἔρκιζεται ὁ Ἀχιλλεὺς, ὅτι δὲν θὰ θάψῃ αὐτὸν μετὰ τῶν νενομισμένων τιμῶν, πρὶν ἢ λάβῃ τὰ τεύχεα καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἔκτορος καὶ σφάξῃ πρὸ τῆς πυρᾶς δώδεκα ἀγλαὰ Τρώων τέκνα. Τοῦτο πράττει, ὡς γνωστόν. Θέτιδος κοιμισάσης αὐτῷ τὰ ὅπλα παρ' Ἡφαιστοῦ, ἔπλίζεται καὶ στρατιὰν ἐξάγει ἐπὶ τὸν πόλεμον. Διὸς δ' ἐπιτρέψαντος κατέρχονται οἱ θεοὶ πάντες βοηθήσοντες οἱ μὲν τοῖς Ἑλλησιν, οἱ δὲ τοῖς Τρωσίν. Ὁ Ἔκτωρ ἀνθίσταται μὲν Ἀχιλλεῖ, ἀλλὰ τέλος διώκεται καὶ φεύγων σώζεται ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, οἱ δ' ἄλλοι Τρῶες φεύγουσι διωκόμενοι πρὸς τὴν πόλιν, ἐνθα εἰσῆλθον σωθέντες ὑπὸ Ἀπόλλωνος, Ἀγήνορι ὁμοιωθέντος καὶ Ἀχιλλέα ἐξαπατήσαντος. Ἀλλὰ τῶν λοιπῶν Τρώων εἰς τὸ Ἴλιον ὑποχωρησάντων, μόνος ὁ Ἔκτωρ μένει ἔξω. Παρακαλούντων δὲ τῶν γονέων εἰσελθεῖν, ἀπαρνεῖται. Ὑπεναντίον δ' ἔλθων Ἀχιλλέως, τρὶς διώκεται περὶ τὰ τεῖχη. Ζεὺς δὲ ταλαντεύει τὰς μοίρας ἀμφοτέρων. Καὶ αἱ μὲν τοῦ Ἔκτορος ἐπὶ γῆς χωροῦσιν, αἱ δὲ τοῦ Ἀχιλλέως ἄνω φέρονται. Οὕτω Ζεὺς κελεύει Ἀπόλλωνα ἀποχωρεῖν τῆς μάχης. Καὶ ὁ μὲν ἀποχωρεῖ, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ Δηϊφόβῳ τῷ Πριάμῳ παιδὶ ὁμοιωθεῖσα παρορμᾷ Ἔκτορα Ἀχιλλεῖ ἀντιτάξασθαι· ὁ δὲ πεισθεὶς ἀνθίσταται καὶ ἀναιρεῖται, δεθείς τε ἀπὸ τοῦ ἄρματος τοῦ

Ἀχιλλέως σύρειται εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων. Τότε δὲ ἐπῆλθεν ἡ ψυχὴ τοῦ Πατρόκλου πρὸς τὸν Ἀχιλλέα καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ τὸν θάψῃ ὅ,τι τάχιστα, ἵνα μὴ περιπλανᾶται ματαίως ἀν' εὐρυπυλῆς Ἄιδος δῶ, ἀλλὰ νὰ περάσῃ τὰς πύλας αὐτοῦ, μακρὰν τῶν ὁποίων εἶργον αὐτὸν αἱ ψυχαὶ τῶν νεκρῶν, εἰδῶλα καμόντων.⁽¹⁾ Τότε ὁ Ἀχιλλεὺς μεταδίδωσιν αὐτῷ τῶν νενομισμένων, ἐκπληρῶν τὸν ὄρκον, ὃν εἶχεν ὁμόσει, λέγων Ἰλ. ψ, 20:

Χεῖρε μοι, ὦ Πάτροκλε, καὶ εἰν' Ἄϊδαο δομοισί!
 πάντα γὰρ ἤδη τοι τελείω, τὰ πάροιθεν ὑπέστην·
 δώδεκα μὲν Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλοὺς,
 τοὺς ἄμα σοι πάντας πῦρ ἐσθίει. Ἔκτορα δ' οὔτι
 δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσιν.

Σφάξας δὲ τὰ δώδεκα ἀγλαὰ τῶν Τρώων τέκνα, πολλὰ δ' ἱρῖα μῆλα καὶ εἰλίποδας ἑλικας βοῦς καὶ ἄλλα θύματα ἐμβαλὼν τῇ πυρᾷ, πίσυρας ἐριαύχηννας ἵππους, καὶ δύο κύνας, ἔπειτα ἀγῶνα τίθησι μεγαλοπρεπέστατον, ἐν ᾧ οἱ τῶν Ἀχαιῶν ἀριστῆες ἠγωνίσαντο. Καὶ δρόμῳ μὲν Ὀδῆσσεὺς, ἵπποις δὲ Διομήδης, ἄλλοι δ' ἄλλως νικῶσι καὶ οὕτω τελευτᾷ ὁ ἀγών.

Συμπληροῦντες δὲ τὰ περὶ τῆς δυνάμεως τῶν Ὀπουντίων Λοκρῶν, μνημονεύομεν ἐν συντόμῳ καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν, τεκμήριον οὐ σμικρὸν τοῦ αὔξοντος πληθυσμοῦ καὶ δὴ καὶ τῆς εὐημερίας καὶ εὐδαιμονίας τῶν κατοίκων. Οὕτω δὲ πλὴν τῶν προμνημονευθεισῶν ἀποικιῶν τῶν Ὀζολῶν καὶ τῶν Ἐπιζεφυρίων Λοκρῶν, μνημονευτέον καὶ τὴν ἐν Ἰλιδί· διότι, ὅτε ὁ Στράβων περιηγεῖτο τὴν Ἑλλάδα, Ὀπουντίοι κατῴκουν τὴν Ἰλιδα. Συνδυάζοντες δὲ τὴν προμνημονευθεῖσαν ἀρπαγὴν τῆς νεωτέρας Πρωτογενείας καὶ τὴν τοῦ Στράβωνος μαρτυρίαν ταύτην⁽²⁾ εὐρίσκομεν τὴν ἐν Ἰλιδί ἀποικίαν τῶν Ὀπουντίων ἀρχαιοτάτην. Πρὸς δὲ καὶ τὰς κατὰ τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἐκπεμφθείσας μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Ἡρακλειδῶν ἀπὸ τοῦ

(1) Ἰλ. 71. (2) Στράβ. 9, 125.

Φρικίου ὄρους τῆς Λοκρίδος. Τοιαῦταί εἰσιν αἱ Φρικωνίδες κληθεῖσαι πόλεις Λάρισσα ἢ Λύρησσα καὶ ἡ Κύμη, ἧτις μεταξὺ τῶν δώδεκα ἠπειρωτικῶν Αἰολικῶν πόλεων εἶχε τὰ πρεσβεῖα καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ἐθεωρεῖτο ὡς πρωτεύουσα καὶ κέντρον τῆς Αἰολικῆς ὁμοσπονδίας, τελουμένων ἐν τῷ αὐτόθι ἱερῷ ἰδρύματι τῶν κοινῶν αὐτῆς συνόδων καὶ τῶν θρησκευτικῶν πανηγύρεων.⁽¹⁾ Καὶ ἄλλη δὲ πόλις Αἰολικὴ ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ αἱ Κάναι, ἀντικρὺ τῆς Λέσβου, ἀποικία τῶν ἐκ Κύνου τῆς Λοκρίδος ἀποικισάντων λέγεται.⁽²⁾ Καὶ αὕτη δὲ ἡ νῆσος Κέως ἀρχαίῳθεν φαίνεται ἀποίκους Ὀπουντίους δεχθεῖσαι, ὡς ἐστὶν εἰκάσαι ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ὀπουντίους μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων διατηρηθείσης σχέσεως.⁽³⁾

(1) Στραβ. 13, 21.

(2) Στραβ. 13, 616. (3) Ἡροδ. 8, 1.

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐκθεσις συνταχθεῖσα κατ' ἐντολὴν τοῦ κ. Ν. Α. Μαυροκορδάτου, ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως.

ΥΠΟ Α. Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΥ

(Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Ἡ παρούσα διατριβὴ συνετάχθη κατὰ τὸ 1880 τῇ ἐντολῇ τοῦ κ. Ν. Μαυροκορδάτου, τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, δημοσιεύεται δὲ νῦν ἀναλλοίωτος τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἀξιοτίμου κ. Δ. Βουλπιώτου, ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημ. ἐκπαιδεύσεως, πρὸ πάντων ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν γνωσθῇ τὸ ἐν Αὐστρίᾳ κρατοῦν σύστημα τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ προκύψῃ ἴσως ὠφέλειά τις ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τοῦ συστήματος τούτου πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον.